

Undervisningsforløb:

Lokalhistoriske kildepakker – Nørrebro og Nordvest (Boligforhold og levevilkår)

Lærervejledning – erindringer

Om materialet

Disse erindringsuddrag omhandler temaet: *Boligforhold og levevilkår*. Erindringerne stammer fra arkivets samling af pensionisterindringer fra 1969 og 1995 og er skrevet af Svend Barmer, Hugo Aarup, Ingeborg Rasmussen, Harald Andersen og Arne Carl Larsen. Deres fortællinger giver et personligt indblik i leveforholdene i Nørrebro og Nordvest i begyndelsen og første halvdel af 1900-tallet, og bliver også sammenholdt med andre samtidige kildetyper.

Materialets omfang er meget fleksibelt. Som lærer kan man tilpasse det sin historieundervisning og enten vælge at arbejde med de lokalhistoriske kilder i en kortere periode, eller lade materialet danne rammen om et længere forløb. På samme måde kan læreren frit vælge hvor meget man ønsker at fokusere på de historiske strømninger og deres påvirkninger på lokalområdet så der perspektiveres mellem den lille og den store historie.

Erindringerne kan tilgås i deres oprindelige form, men da disse kan være meget teksttunge, er de derfor bearbejdet og inddelt i tematiske uddrag til brug for eleverne. På den måde fremstår erindringerne mere overskuelige og tilgængelige. Hvis erindringen oprindeligt er håndskrevet, står dette uddrag sammen med det transskriberede. Læreren kan her vælge, hvorvidt eleverne skal prøve kræfter med den håndskrevne del. Hvis erindringen oprindeligt er maskinskrevet, er det denne udgave der er benyttet. I erindringsuddragene kan man finde henvisning til sidetal på de originale erindringer i transskriberet eller maskinskrevet udgave.

Som lærer kan man vælge, at klassen arbejder med det samme uddrag, eller man kan fordele dem mellem eleverne, så de arbejder med hver deres. På den måde kan eleverne enten undersøge, hvordan det samme uddrag kan besvare flere historiske spørgsmål eller de kan få forskellige perspektiver på det samme tema. Nedenfor er der vejledning til, hvordan man kan tilgå opgaverne.

Fakta

Målgruppe: Grundskolen

Klassetrin: 6., 7., 8., 9., 10.

Kompetenceområde: Kildearbejde

Fag: Historie

Omfang: Varierende

Materialets opbygning

Materialet er inddelt i fire faser. Læreren kan frit vælge hvor meget tid, der skal afsættes til hver:

1. Forforståelse og mindmap
2. Undre- og undersøgelsesspørgsmål
3. Kildearbejde: erindring, officielle dokumenter, fotos o. lign.
4. Besvarelse af undersøgelsesspørgsmål, vurdering af kilders brugbarhed og evt. udarbejdelse af produkt.

Forforståelse og mindmap

Fælles i klassen eller individuelt udarbejder eleverne et mindmap med de ord, de forbinder med temaet Boligforhold og levevilkår. Efterfølgende går de sammen med en makker og vælger de ord fra klassens mindmap, som de synes passer bedst til Boligforhold og levevilkår. Hvis eleverne har udarbejdet deres mindmap individuelt kan de to og to sammenligne ord og notere eventuelle "nye" ord. Her kan læreren vælge i hvor høj grad, eleverne skal argumentere for deres valg af ord. Øvelsen har til hensigt at igangsætte elevernes refleksion over temaet og dermed spore dem ind på de underemner, der kunne være relevante at arbejde videre med i forbindelse med deres undre- og undersøgelsesspørgsmål.

Undre- og undersøgelsesspørgsmål

På baggrund af deres mindmap skal eleverne i grupper á 2-3 udarbejde 3-5 undrespørgsmål med udgangspunkt i deres ord. Har de fx skrevet "toilet" som et af ordene kunne spørgsmålet lyde: "Hvor gik folk på toilettet i gamle dage?". Elevernes ord kan dermed være med til at stilladsere deres undrespørgsmål. Efterfølgende bliver undrespørgsmålene fremlagt i plenum, hvorefter grupperne i samarbejde med læreren udarbejder deres undersøgelsesspørgsmål. Læreren kan stille uddybende spørgsmål til eleverne, der kan hjælpe deres undersøgelsesspørgsmål på vej, såsom: "Hvorfor undrer I jer over det?" eller "Hvad vil I gerne vide mere om?". Hvis vi bruger eksemplet med ordet "toilet" kunne et undersøgelsesspørgsmål lyde: "Hvad betød toiletforholdene for menneskers levevilkår i begyndelsen af 1900-tallet?".

Undersøgelsesspørgsmålene er en gennemgående rød tråd i materialet. Eleverne skal forsøge at besvare deres spørgsmål vha. erindringen samt de øvrige kildetyper, der inddrages. Øvelsen i at vurdere kildernes brugbarhed i forhold til besvarelsen er derfor helt central. Her er det vigtigt at understrege, at undersøgelsen ikke har fejlet, hvis eleverne ikke kommer frem til et entydigt svar på deres spørgsmål. Det er en historiefaglig pointe i sig selv, at der kan være forskellige svar, eller at der i besvarelsen må være et element af fortolkning, da det er de svar kilderne giver.

I arbejdet med undersøgelsesspørgsmålet er det vigtigt, at læreren løbende samler op på elevernes arbejde efter hver undervisningsgang. Læreren kan spørge ind til, hvor langt de enkelte grupper er nået, og hvis der er nogle grupper, man ikke når, skal de skrive ned, hvad status er på deres arbejde. Det skal være tydeligt for eleverne hvilke svar, de løbende får på deres undersøgelsesspørgsmål, når de arbejder med kilderne. Her kan læreren stille 5 spørgsmål, der både går på kildernes indhold ("Hvilke oplysninger har I fået?"), ("Er oplysningerne troværdige?") og på arbejdsprocessen ("Hvad har I gjort for at...?"), ("Hvilke udfordringer har I mødt, når...?").

På den måde kommer eleverne både til at reflektere over kildernes indhold, deres egen undersøgelsesproces samt de to ting i forhold til hinanden.

At udarbejde et historiefagligt undersøgelsesspørgsmål kan være komplekst for eleverne og derfor er det også helt op til læreren, i hvor høj grad eleverne skal støttes i arbejdet, eller om de skal have udleveret et formuleret spørgsmål. Som alternativ kan klassen samarbejde om at udarbejde en pulje af undersøgelsesspørgsmål, som grupperne derefter selv vælger at arbejde videre med. På den måde kan man have en fælles dialog om hvad et godt spørgsmål er og flere grupper kan sagtens arbejde med samme spørgsmål.

Kildearbejde: erindring, officielle dokumenter, fotos o. lign.

Efter eleverne har udarbejdet deres undersøgelsesspørgsmål skal de arbejde med erindringsuddraget. Efter de har læst uddraget, skal de udfylde nogle punkter med faktuelle oplysninger om erindringen. Oplysningerne har det til hensigt at tydeliggøre, at de hændelser, erindringen formidler er beskrevet med en stor tidslig afstand. Det er derfor vigtigt at eleverne er opmærksomme på dette aspekt, når de arbejder med erindringen. Derudover skal eleverne også reflektere over ord, der er ukendte for dem, men som de må kende for at få et større udbytte af erindringen.

De efterfølgende spørgsmål skal støtte elevernes refleksion i forhold til de oplysninger, kilden formidler. Derudover skal eleverne overveje, hvilken betydning det tidslige aspekt kan have for kildens brugbarhed. Som en kontrast til erindringens meget personlige historieformidling skal eleverne også arbejde med mere kommunale faktuelle dokumenter. Det kan være forskelligt fra erindring til erindring, hvilke øvrige kildetyper der arbejdes med. Det afhænger af kildens indhold, hvorvidt det giver mening at arbejde med politiets mandtal og registerblade eller oplysninger fra begravelsesprotokoller. På samme måde er der nogen erindringer, der ligger op til, at eleverne inddrager billedmateriale i deres arbejde, mens andre erindringer ikke er så oplagte. Arbejdet med disse kilder

Politiets registerblade?

I dag har vi alle sammen et CPR-nummer, der er vores helt eget. Inden vi fik det det, havde folkeregisterkort og før det, brugte politiet fra 1890-1923 registerbladene til at registrere alle københavnere over 10 år.

Du kan læse mere om politiets registerblade her: [Politiets registerblade - Københavns Stadsarkiv \(kbharkiv.dk\)](https://kbharkiv.dk/politiets-registerblade)

lægger op til, at eleverne skal krydstjekke erindringens oplysninger med de samtidige kommunale dokumenter. Et andet aspekt, som læreren kan gøre eleverne opmærksomme på er, at disse dokumenter er skabt i den periode, som de skildrer, modsat erindringen, der er skabt med langt større tidslig afstand. I forlængelse heraf kan man også arbejde med elevernes forståelse af kilders forskellige funktion, og den betydning det kan have for kildearbejdet.

I arbejdet med mandtal, registerblade og begravelsesprotokoller møder eleverne autentisk kildemateriale, som ikke er teksttungt. Igennem elevernes fortolkning af disse kilders få oplysninger, opnår de en stor historiefaglig indsigt. Kildernes informationer er begrænsede, og eleverne må derfor udfylde de tomme pladser og dermed benytte deres forforståelse i undersøgelsen. I arbejdet med de forskellige kildetyper får eleverne trænet deres kompetencer i at undersøge kilder og sammenholde deres oplysninger, for på den måde at udlede et mere nuanceret resultat. Derudover vurderer eleverne de øvrige kildetyper brugbarhed i forhold til at besvare deres undersøgelsesspørgsmål.

Politiets mandtal findes i både original og transskriberet form. Begge udgaver findes i forlængelse af elevopgaverne til de respektive erindringer. De er transskriberet kildetro og derfor optræder oplysninger som navne, fødselsår og dag ikke altid konsekvent. Derudover kan der være forkortelser, tegn eller erhverv der er fremmede for eleverne. De mest almindelige forkortelser er *do*, ---"--- eller ", der betyder "*det samme som ovenfor*". Mht. til ukendte ord og erhverv kan man med fordel bruge hjemmesiden *Ordbog over det danske sprog - historisk ordbog 1700-1950*: <https://ordnet.dk/ods/forside>

Politiets mandtal?

Politiets mandtal er skemaer, hvor Københavns befolkning blev registreret fra 1865-1923. Mandtallene blev ført to gange om året, i maj og november og er inddelt efter adresse. På den måde kan de fortælle om de forskellige gader og kvarterers beboere i København i gamle dage.

Du kan læse mere om politiets mandtal her: [Politiets Mandtaller - Københavns](#)

Evaluering – besvarelse af undersøgelsesspørgsmål, vurdering og produkt

Som afslutning på forløbet skal eleverne forsøge at besvare deres undersøgelsesspørgsmål. Som nævnt er det vigtigt, at eleverne er klar over, at de måske ikke kan give et entydigt svar på deres spørgsmål, men at deres svar også kan indeholde en grad af fortolkning og troværdige gisninger. Helt centralt i elevernes besvarelse er, at de argumenterer for, hvorfor de pågældende kilder er brugbare, eller ej. Samt at deres besvarelser skal kunne forklares vha. kildematerialet.

Hvorvidt eleverne skal producere et produkt eller præsentere deres resultater af undersøgelsesspørgsmålet som en evaluering er helt op til læreren. Afhængig af klassetrin kan man arbejde projektorienteret og problemorienteret med spørgsmålet og kilderne, der præsenteres for klassen. Man kan også arbejde mere scenariebaseret, hvor eleverne dramatiserer eller præsenterer en hændelse fra erindringen. Ønsker man at inddrage lokalområdet endnu mere kunne denne hændelse også danne grundlag for en præsentation af lokalområdet på den tid, hvor hændelsen udspillede sig. Da den centrale kilde i dette materiale er en erindring, kan man også bede eleverne om at skrive deres egne erindringer med udgangspunkt i samme tema: *Boligforhold og levevilkår*. Afslutningsvis kunne eleverne præsentere eller læse deres erindringer op for hinanden og tale om, hvordan de var anderledes end pensionisterindringen og hvordan det tidslige aspekt påvirker erindringen som kilde. Erindringen kunne evt. ledsages af relevant billedmateriale. De øvrige kilder som mandtal, registerblade, begravelsesprotokoller og fotos kunne også inddrages, hvor eleverne skulle "oversætte" kilderne til moderne sprog, for derefter at skrive deres egne eller få deres forældre til det.

Eleveopgaver til erindringer om boligforhold og levevilkår

Svend, Hugo, Ingeborg, Harald og Arne skrev deres erindringer, da de var pensionister i 1969 og 1995. I erindringerne fortæller de om deres barndom og opvækst på Nørrebro eller i Nordvest i begyndelsen og første halvdel af 1900-tallet. I uddragene fokuseres der på temaet: *Boligforhold og levevilkår*.

1. Inden du går i gang med at læse erindringen, skal du lave et mindmap. I midten af dit mindmap skriver du *Boligforhold og levevilkår* og rundt om skriver du alle de ord, du forbinder med temaet. Når du har skrevet alle de ord du kunne komme i tanke om, skal du udveksle ord med en kammerat. Får du nye ord, skriver du dem i dit mindmap.
2. Parvis skal I nu vælge nogle af ordene fra jeres mindmap, og ud fra dem skrive 3-5 undrespørgsmål.
3. Ud fra jeres undrespørgsmål, skal I nu udarbejde et undersøgelsesspørgsmål, som I skal forsøge at besvare vha. en af erindringerne og de andre kilder.
4. Når I har skrevet jeres spørgsmål, skal I læse et uddrag af en af erindringerne, hvor de beskriver en begivenhed. Bagefter skriver I disse kildeoplysninger:
  - Kilde: Hvilken type kilde er det?
  - Navn/årstal: Hvem har skabt kilden og hvornår? Hvad ved vi om kildens afsender?
  - Hvilken hændelse/begivenhed handler dit uddrag om?
  - Hvornår tror du hændelsen er sket?
  - Er der ord, du ikke kender?

Svend Barmer – erindring 1021, 1995

Efter, I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med spørgsmålene her:

1. Hvad synes du, Svends erindring fortæller om boligforholdene og levevilkårene, da han var barn?
2. Hvad synes du, vi får at vide om lokalområdet på Nørrebro i Svends erindring?
3. Hvad er forskellen på boligforholdene dengang og i dag? Hvordan synes du, Nørrebro forandret sig i forhold til i dag?
4. Hvilke indtryk får du af at være barn på den tid? Hvordan er det anderledes fra i dag?

Hvad er politiets mandtal?

Politiets mandtal er skemaer, hvor Københavns befolkning blev registreret fra 1865-1923. Mandtallene blev ført to gange om året, i maj og november og er inddelt efter adresse. På den måde kan de fortælle om de forskellige gader og kvarterers beboere i København i gamle dage.

5. Svend skriver, at hans familie flyttede til Nørrebrogade 215a stuen. Familien hedder Barmer. Find mandtalslisten fra Nørrebrogade 215a fra maj 1922 og se om du kan finde Svends forældre ved hjælp af de to oplysninger: [Kildeviseren \(kbharkiv.dk\)](https://kbharkiv.dk). Hvilke oplysninger får vi ellers om hans forældre?

6. Undersøg de andre beboere i opgangen. Hvad kan listen ellers fortælle os om dem? Hvor er de født, hvad er deres arbejde, er de gift og har de børn? Hvad er det for en type mennesker?

7. Hvad synes du, oplysningerne fra Nørrebrogade 215a kan fortælle os om det kvarter, Svend voksede op i? Passer de med det indtryk af lokalområdet, som Svends erindring giver? Hvorfor/hvorfor ikke?

8. Find registerbladet på Svends far Carl Christian. Undersøg dokumentets oplysninger. Hvor har han boet? Hvad var hans arbejde? Var han gift? Hvad kan oplysningerne ellers fortælle om hans liv? Dokumentet kan findes her:

- a. Far Carl Christians Barmers registerblad: <https://kbharkiv.dk/permalink/post/17-1208851>

Hvad er politiets registerblade?

I dag har vi alle sammen et CPR-nummer, der er vores helt eget. Inden vi fik det det, havde folkeregisterkort og før det, brugte politiet fra 1890-1923 registerbladene til at registrere alle københavnere over 10 år.

9. Gå på kbhbilleder.dk og find fotos af kvarteret omkring Svends barndomshjem fra samme periode. Find også billeder, der passer til Svends beskrivelser. Vælg dem ud, I synes bedst besvarer jeres undersøgelsesspørgsmål.

10. Find jeres kildeoplysninger frem. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Svend beskriver? Er han tæt på eller langt fra i tid? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?

11. Besvar jeres undersøgelsesspørgsmål ved hjælp af de fire kilder: erindring, mandtaller, registerblad og fotos. I jeres besvarelse skal I også vurdere, om kilderne er brugbare. Hvorfor/hvorfor ikke?

Beboere, Logerende og Medhjælpere

(herunder Husassistenter, Tjenere og andre til Husstanden hørende Personer).

Børn under 10 Aar skal ikke opføres paa Listen.

Er Tilflytning til nuværende Bopæl sket efter 1/11 1921, opgives tillige de eventuelle andre Bopæle efter denne Dato.

Er Tilflytning sket fra anden Kommune opgives tillige Deres eventuelle sidste Bopæl her i Staden.

Beboere, Logerende og Medhjælpere

(herunder Husassistenter, Tjenere og andre til Husstanden hørende Personer).

Børn under 10 Aar skal ikke opføres paa Listen.

Er Tilflytning til nuværende Bopæl sket efter 1/11 1921, opgives tillige de eventuelle andre Bopæle efter denne Dato.

Er Tilflytning sket fra anden Kommune opgives tillige Deres eventuelle sidste Bopæl her i Staden.

Børn under 10 Aar skal ikke opføres paa Listen.													
Etn.	Fulde Navn Efternavn (skrives først) og alle Fornavne (i rigtig Rækkefølge).	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Rang, Stilling eller Næringsvej.	Hvor boet d. 1. Nov. 1921 (Gade og Hus- nummer).	Er Tilflytning sket fra anden Kommune op- gives tillige Deres eventuelle sidste Bopæl her i Staden.	Etn.	Fulde Navn Efternavn (skrives først) og alle Fornavne (i rigtig Rækkefølge).	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Rang, Stilling eller Næringsvej.	Hvor boet d. 1. Nov. 1921 (Gade og Hus- nummer).	Er Tilflytning sket fra anden Kommune op- gives tillige Deres eventuelle sidste Bopæl her i Staden.
1ste	Jensen, Jens Christian Jensen	1888 24/1	København	Bogholder	Nørrebro 26								
-	" Anna Mathiesen Marie Jensen	1877 7/2	"	Hustru	"								
-	Barner, Carl Christian.	1888 17/11	Sønder.	Gartner.	Nørrebro 26								
-	Barner, Wilhelmine.	1888 22/6	Frederiks.	Hustru.	"								
-	Johansen, Rasmus.	1853 24/6	Lautrup.	Snedker.	Chr. 2 Gade 11-12								
1ste	Beck, Otto.	1869 9/12	Ballerup.	Bager.	Nørrebro 26								
-	Beck, Anna Johanne.	1875 28/3	Odense.	Hustru.	"								
-	Beck, Hilda Marie Juliane.	1900 2/4	Århus.	Husholderske.	"								
-	Beck, Vilhelm Ruben.	1905 26/7	Århus.	Husholderske.	"								
-	Beck, Anna Edla.	1907 23/7	Århus.	Husholderske.	"								
-	Beck, Torvald Johannes.	1907 4/6	København.	Ballerup.	"								
-	Beck, Otto Johannes Ruben.	1910 9/4	København.	Ballerup.	"								
1ste	Bygum Carl Otto Lauritz.	1840 18/5	København.	Maler.	Nørrebro 26								
-	Bygum Dagmar Petrea.	1852 7/12	København.	Hustru.	"								
-	Bygum Edith Mathias.	1905 18/7	København.	Husholderske.	"								
2de	Reh, Franz Eugen Alfred August.	1879 24/12	Odense.	Maler.	Nørrebro 26								
-	" Julia Maria.	1879 20/10	København.	Hustru.	"								
-	" Arthur Rasmus.	1907 15/4	København.	Ballerup.	"								
3de	Rasmussen Karen Marie.	1853 8/1	Århus.	Husholderske.	Nørrebro 26								
"	" Ludvig.	1878 8/4	København.	Tøjdemager.	"								
"	" Valdemar Peder.	1884 13/12	"	Maler.	"								
3de	Hansen August Christian.	1878 7/6	Århus.	Ballerup.	Nørrebro 26								
-	" Mathias.	1881 25/2	København.	Hustru.	"								
4de	Wohmann Emma Frederikke.	1878 28-10	København.	Sygeplejerske.	"								
4de	Gervigaard Valdemar Alwin Julius.	1894 3/4	Århus.	Tøjdemager.	"								
"	" Laura Karen Kristine Jensen.	1893 16/4	Århus.	Hustru.	"								
2de	Lindholm J. Jensen.	1865 13/4	Tønder.	Sagfører.	"								
-	" Berthe Line Dorteina.	1888 20/8	København.	Hustru.	"								

Husejerens Underskrift.

"L. Gosa" V. J. Winther, Vicar

Vend om.

Svend Barmer - Politiets mandtalsliste, Nørrebrogade 215a, maj 1915 - transskriberet

Beboere og logerende				
Af begge køn samt børn over 10 år				
<i>Etage</i>	<i>Fulde navn</i>	<i>Fødselår og dag</i>	<i>Fødeby</i>	<i>Rang, stand og næringsvej</i>
Stuen	Agerup John Christian Jespersen	1888 28/4	København	Bogholder
"	" Anna Mathilde Marie Jespersen	1889 5/2	--" --	Hustru
"	Barmer Carl Christian	1883 17/11	Sebber	Gartner
"	Barmer Wilhelmine	1888 23/6	Kragevig	Hustru
--	Johansen Rasmus	1853 24/6	Laudvig	Snedker
1 ste sal	Beck Otto	1859 9/1	Aalborg	Bager
--	Beck Anna Johanne	1875 28/3	Odense	Hustru
--	Beck Hilda Marie Juliane	1900 21/4	Ørslev	Tilskærerske
--	Beck Vilhelm ?	1903 26/7	Eskildstrup	Maskinarbejder
--	Beck Anna Ebba	1905 23/7	Store Heddinge	Elev
--	Beck Gerda Johanne	1907 4/6	København	Barn
	Beck Otto Johan Ruborg	1910 3/4	København	Barn
	Bjørn Carl Chr. Lauritz	2/10 1873	København	Maler
	Bjørn Dagmar Petrea	20/5 1882	København	Hustru
	Bjørn Edith Marthea	4-12 1905	København	Konditor Elev
2 sal	Rohr Frantz Einer Alfred August	1879 22/12	Odense	Maler
"	" Julie Marie	1880 20/10	Kalundborg	Hustru
"	" Esther Fransine	1907 15/4	København	Barn
3 sal	Rasmussen Karen Marie	1853 8/7	Gørslev	Husmoder
"	" Ludvig	1878 15/4	København	Tagdækker
"	" Valdemar Peder	1884 13/12	"	Maler
3 sal tv.	Hansen August Christian Alfred	1878 7/6	Næstved	Postbud

"	" Mathilde	1881 25-2	Humlum	Hustru
4 sal tv	Wichmann Emma Frederikke	1878 28- 10	København	Syerske
4 sal th	Bjerregaard Valdemar Alexius Guldberg	1894 3/4	Kbhvn	Fuldmægtig
"	" Laura Karen Kirstine Jensigne	1893 16/4	Benstrup	Hustru
2 sal tv	Linholt J. Jensen	13/4 1865	Tørring	Lagerforvalter
	" Bartholine Dorthea	20/8 1868	Holtum	Hustru

Hugo Aarup - erindring 709, 1969

Efter, I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med spørgsmålene her:

1. Hvad synes du Hugos erindring fortæller om boligforholdene og levevilkårene, da han var barn?
2. Hvad synes du, vi får at vide om lokalområdet på Nørrebro i Hugos erindring?
3. Hvad er forskellen på boligforholdene dengang og i dag? Hvordan har Nørrebro forandret sig i forhold til i dag?

Hvad er politiets mandtal?

Politiets mandtal er skemaer, hvor Københavns befolkning blev registreret fra 1865-1923. Mandtallene blev ført to gange om året, i maj og november og er inddelt efter adresse. På den måde kan de fortælle om de forskellige gader og kvarterers beboere i København i gamle dage.

4. Hugo skriver, at hans familie boede i Guldbergsgade 41. Familien hedder Aarup. Find mandtalslisten fra Guldbergsgade fra november 1894 og se om du kan finde Hugos forældre ved hjælp af de to oplysninger: [Kildeviseren \(kbharkiv.dk\)](https://kbharkiv.dk). Hvilke oplysninger får vi ellers om hans forældre?

5. Undersøg de andre beboere i opgangen. Hvad kan listen ellers fortælle os om dem? Hvor er de født, hvad er deres arbejde, er de gift og har de børn? Hvad er det for en type mennesker?
6. Hvad synes du, oplysningerne fra Guldbergsgade 41 kan fortælle os om kvarteret, Hugo voksede op i? Passer de med det indtryk af lokalområdet, som Hugos erindring giver? Hvorfor/hvorfor ikke?

7. Undersøg registerbladene på Hugo og hans far Søren. Hvor har de boet? Hvad var deres arbejde? Var de gift? Hvor mange børn fik de? Hvad kan oplysningerne fortælles os om deres liv?
  - a. Far Søren Christian Frederik Aarups registerblad: <https://kbharkiv.dk/permalink/post/17-267487>
  - b. Hugo Aarups registerblad: <https://kbharkiv.dk/permalink/post/17-267313>

Hvad er politiets registerblade?

I dag har vi alle sammen et CPR-nummer, der er vores helt eget. Inden vi fik det, havde folkeregisterkort og før det, brugte politiet fra 1890-1923 registerbladene til at registrere alle københavnere over 10 år.

8. Noter de forskellige steder, Hugo nævner i sin erindring. Gå på kbhbilleder.dk og find fotos af de steder fra den periode, som Hugo beskriver. Vælg dem, I synes bedst besvarer jeres undersøgelsesspørgsmål.
9. Find jeres kildeoplysninger frem. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Svend beskriver? Er han tæt på eller langt fra i tid? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?
10. Besvar jeres undersøgelsesspørgsmål ved hjælp af kilderne: erindring, mandtal, registerblad og fotos. I jeres besvarelse skal I også vurdere, om kilderne er brugbare. Hvorfor/hvorfor ikke?

Hugo Aarup - Politiets mandtalsliste, Guldbergsgade 41, november 1894 - original

Beboere og Logerende af begge Køn samt Børn over 10 Aar.						Tjenestetyende.						Vedrørende Værnepligten.			
Ej.	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Fødselsaar og Dag.	Fødested.	Rang, Stand og Næringsvej.	Hvor boet d. 1. Maj 1894 (Gade og Hus- nummer).	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Om fæstet halvårsvis eller paa kortere Tid.	Fødselsaar og Dag.	Fødested.	Naar ind- traadt i Tjenesten.	Hvor sidst tjent (Gade og Hus- nummer).	Navn.	Lægt.	Bogstaver	Nr.
14. j.	Petersen Hans Christen	17. 65	Østerrig	Hustru	41 Guldbergsgade							H. C. Petersen	1	28	3988.
"	" Johanne Elise	27. 64	Sverrig	Hustru	"										
15. j.	" Niels	12. 29	Hjortshøj	Fængselsbetjent	"										
"	" Nathani	16. 34	Hjortshøj	Hustru	"										
"	" Anna Rasmussen	28. 63	Hjortshøj	Datter	"										
"	" Marie Sofie	8. 65	do	"	"							R. E. Petersen	1	28	3988.
"	" Richard Emanuel	12. 67	do	Fornærsket	"										
"	" Anna Mathilde	19. 69	do	Datter	"										
14. j.	Gjessum Christian Rudolf	17. 32	Hjortshøj	Fængselsbetjent	41 Guldbergsgade										
"	" Elisabeth Christine	13. 34	Landslev	Hustru	"										
24. j.	Olsen Hans	18. 31	Østerrig	Fængselsbetjent	"										
"	" Anne Christine	29. 40	Alsted	Hustru	"										
"	Andersen Rasmus	1. 36	Hjortshøj	Fornærsket	"										
"	Olsen Anna Mathilde	24. 77	Hjortshøj	Datter	"										
24. j.	Vindum Carl Hartvig	12. 50	Norge	Fængselsbetjent	41 Guldbergsgade	Hilström Anna Christine	1/2 år	29. 76	Hjortshøj	1. 1894	Ingensteds				
"	" Agnes Emma Mathilde	29. 54	Hjortshøj	Hustru	"										
34. j.	Aarup Torvald Christian Alfred	16. 50	Skanderborg	Detaljeret	5 Frederiksd 7 ^{de}										
"	" Else Karoline	15. 50	Svenborg	Hustru	"										
"	" Valborg	12. 79	"	Datter	"										
"	" Agnes	18. 82	Maribo	"	"										
34. j.	Petersen Niels	24. 48	Hjortshøj	Postbetjent	41 Guldbergsgade										
"	" Abelson Rasmus	19. 53	Hjortshøj	Hustru	"										
"	" Olfav Lauritz Niels	12. 82	"	Lær	"										

Ertesch
Husejerens Underskrift.

Vend om.

Hugo Aarup - Politiets mandtalsliste, Guldbergsgade 41, november 1894 - transskriberet

Beboere og logerende				
Af begge køn samt børn over 10 år				
<i>Etage</i>	<i>Fulde navn</i>	<i>Fødselsår og dag</i>	<i>Fødeby</i>	<i>Rang, stand og næringsvej</i>
Kj	Petersen Hans Christian	19/3 65	Oustrup	Ølkusk
	" Johanne Eline	25/9 64	Sverrig	Hustru
St tv	" Niels	6/12 29	Hjortshøj	Frugthandler
"	" Kathrine	17/6 34	Kjerteminde	Hustru
"	" Anna Rasmine	30/8 63	Kjøbenhavn	Datter
"	" Maria Sofie	8/1 65	Do	"
"	" Richard Emanuel	11/2 67	Do	Tømmersvend
"	" Anna Nielsine	17/9 69	Do	Datter
St. th.	Gjertsen Christian Rudolf	17/9 32	Kjøbenhavn	Lærer Pensioneret
"	" Elisabeth Christine	10/3 34	Landerslev	Hustru
2 tv.	Olsen Hans	18/1 31	? Taastrup	Pens. Toldbetjent
"	" Ane Kristine	24/9 40	Alsted	Hustru
"	Andersen Rasmus	6/8 36	Haastrup	Formersvend
"	Olsen Ravna Vilhelmine	20/4 77	Kjøbenhavn	Datter
2 tv.	Findsen Carl Hartvig	24/12 50	Norge	Tilskjærer
"	" Agnes Emilie Vilhelmine	29/9 54	Kjøbenhavn	Hustru
3 tv.	Aarup Søren Christian Alfred	7/6 50	Skanderborg	Detailhandler
"	" Else Karoline	18/5 50	Svendborg	Hustru
"	" Valborg	15/2 79	"	Datter
"	" Agnes	24/8 82	Aarhus	"
3 th	Petersen Niels	24/9 48	Hundstrup	Postbud
"	" Abelone Ansine	21/9 53	Kjøbenhavn	Hustru
"	" Olaf Lauritz Niels	12/5 82	"	Søn

Ingeborg Rasmussen – erindring 977, 1969

Efter, I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med spørgsmålene her:

1. Hvad synes du Ingeborgs erindring fortæller om boligforholdene og levevilkårene i Nordvest, da hun var barn?
2. Hvilket indtryk får du Ingeborgs opvækst? Hvordan synes du, hendes familie er og hvorfor?
3. Hvad tror du Ingeborg mener med, at hendes far "ikke kunne finde hjem på lønningsdagen"?
4. Hvilket indtryk får du af lokalområdet omkring Nordvest gennem hendes erindring?
5. Find eksempler i erindringen på hvordan du synes boligforholdene har forandret sig fra dengang og til i dag? Find også eksempler på hvordan du synes Nordvest har forandret sig. Hvorfor tror du der er sket forandringer?
6. I sin erindring nævner Ingeborg forskellige steder i Nordvest. Lav en liste med stederne fra Nordvest.
7. Gå på kbhbilleder.dk og brug din liste til at finde billeder af Nordvest. Vælg dem ud, som du synes passer bedst til det indtryk, du har fået af Nordvest gennem erindringen og som bedst kan bruges til at besvare dit undersøgelsesspørgsmål.
8. Find jeres kildeoplysninger frem. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Ingeborg skriver om? Er hun tæt på eller langt fra i tid i forhold til de hændelser, hun beskriver? Hvor meget kan hun selv huske og hvor meget har hun fået fortalt? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?
9. Besvar jeres undersøgelsesspørgsmål ved hjælp af Ingeborgs erindring og de fotos, I har valgt. I jeres besvarelse skal I også vurdere, om kilderne er brugbare. Hvorfor/hvorfor ikke?

Arne Carl Larsen - erindring 788, 1995

Efter, I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med spørgsmålene her:

1. Hvad synes du Arnes erindring fortæller om boligforholdene og levevilkårene i Nordvest, da han var barn?
2. Hvilket indtryk får du af Arnes opvækst? Hvordan synes du, hans familie er og hvorfor?
3. Hvorfor tror du, at Arnes far ikke vil have, at Arnes mor arbejder? Hvad fortæller det om perioden?
4. Hvorfor tror du, at hovedtrappen kun måtte bruges af "ordentlige folk"? Hvilken betydning ligger der i "Ordentlige folk" og hvad fortæller det om perioden?
5. Hvilket indtryk får du af lokalområdet omkring Nordvest gennem Arnes erindring? Undersøg fx de forskellige butikker, som Arne nævner.
6. Find eksempler i erindringen på hvordan du synes boligforholdene har forandret sig fra dengang og til i dag? Find også eksempler på hvordan du synes Nordvest har forandret sig. Hvorfor tror du der er sket forandringer?
7. I sin erindring beskriver Arne den lejlighed han voksede op i samt kvarteret. Lav en liste med ord, som du synes kendetegner Nordvest på det tidspunkt.
8. Gå på kbhbilleder.dk og brug din liste til at finde billeder af Nordvest. Vælg dem ud, som du synes passer bedst til det indtryk, du har fået af Nordvest gennem erindringen og som bedst kan bruges til at besvare dit undersøgelsesspørgsmål.
9. Find jeres kildeoplysninger frem. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Arne skriver om? Er han tæt på eller langt fra i tid i forhold til de hændelser, han beskriver? Hvor meget kan han selv huske og hvor meget har han fået fortalt? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?
10. Besvar jeres undersøgelsesspørgsmål ved hjælp af Arnes erindring og de fotos, I har valgt. I jeres besvarelse skal I også vurdere, om kilderne er brugbare. Hvorfor/hvorfor ikke?

Harald Andersen - erindring 988, 1969

Efter, I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med spørgsmålene her:

1. Hvad synes du, Haralds erindring fortæller om boligforholdene og levevilkårene, da han var barn?
2. Hvad synes du, vi får at vide om lokalområdet på Nørrebro i Haralds erindring?
3. Hvad er forskellen på boligforholdene dengang og i dag? Hvordan synes du, Nørrebro forandret sig i forhold til i dag?
4. Hvilke indtryk får du af at være barn på den tid? Hvordan er det anderledes fra i dag?

Hvad er politiets mandtal?

Politiets mandtal er skemaer, hvor Københavns befolkning blev registreret fra 1865-1923. Mandtallene blev ført to gange om året, i maj og november og er inddelt efter adresse. På den måde kan de fortælle om de forskellige gader og kvarterers beboere i København i gamle dage.

5. Harald skriver, at han vokser op hos sin bedstemor i Stefansgade 14, 3. sal. Hans bedstemor var enke og hans mor var syerske. Find mandtalslisten fra Stefansgade 14 fra november 1904 og se om du kan finde Haralds mor og bedstemor hjælp af de to oplysninger: [Kildeviseren \(kbharkiv.dk\)](https://kbharkiv.dk). Hvilke oplysninger får vi ellers om hans mor og bedstemor? Hvad hed de? Hvornår blev de født?

6. Undersøg de andre beboere i opgangen. Hvad kan listen ellers fortælle os om dem? Hvor er de født, hvad er deres arbejde, er de gift og har de børn? Hvad er det for en type mennesker?
7. Hvad synes du, oplysningerne fra Stefansgade 14 kan fortælle os om det kvarter, Harald voksede op i? Passer de med det indtryk af lokalområdet, som Haralds erindring giver? Hvorfor/hvorfor ikke?
8. Haralds mor er ugift og dør, da han er 8 år gammel. Undersøg oplysningerne på hans mors registerblad og begravelsesprotokol. Hvor boede hun? Hvad var hendes arbejde? Hvad kan oplysningerne ellers fortælle om hendes liv?
  - b. Registerblad: <https://kbharkiv.dk/permalink/post/17-1505030>
  - c. Begravelsesprotokol: <https://kbharkiv.dk/permalink/post/1-264353>
9. Gå på kbhbilleder.dk og find fotos af kvarteret omkring Stefansgade fra samme periode, der passer til Haralds beskrivelser. Vælg dem ud, I synes bedst besvarer jeres undersøgelsesspørgsmål.
10. Find jeres kildeoplysninger frem. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Harald beskriver? Er han tæt på eller langt fra i tid? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?

Hvad er politiets registerblade?

I dag har vi alle sammen et CPR-nummer, der er vores helt eget. Inden vi fik det, havde folkeregisterkort og før det, brugte politiet fra 1890-1923 registerbladene til at registrere alle københavnere over 10 år.

11. Besvar jeres undersøgelsesspørgsmål ved hjælp af de fem kilder: erindring, mandtal, registerblad, begravelsesprotokol og fotos. I jeres besvarelse skal I også vurdere, om kilderne er brugbare. Hvorfor/hvorfor ikke?

Beboere og logerende af begge Køn samt Børn over 10 Aar.						Tjenestetyende.					
Etag.	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Rang, Stand og Nærlingsvej.	Hvor boet d. 1. Maj 1904 (Gade og Hus- nummer).	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Om fastet halvårsvis eller paa kortere Tid.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Nær ind- trædt i Tjenesten.	Hvor sidst tjent (Gade og Hus- nummer).
2. Etg.	Jensen, Søren Martin	9/10 1867	Nyborg	Lørd	hvs						
1. Etg.	Jensen, Anne Margrethe	27/10 1872	Ålbæk	Hjst.							
1. Etg.	Jensen, Christian Arge	28/10 1874	Rapenburg								
1. Etg.	Jens, Christian Oscar	12/10 1878	Valløebæk	Fængselsbet.	hvs						
3. Etg.	Christensen, Albert Thorvald Christian	27/10 1859	København	Kellner	Stefansg. 16 E						
1. Etg.	Karsten, Marie Johanne	17/10 1855	do	Hjst.	do						
1. Etg.	Hansen, Oswald Chr. Frederik Lyngald	30/9 1853	do	Expedit	do						
1. Etg.	Ellen, Ebba Margrethe Christensen	20/9 1892	do		do						
1. Etg.	Skjeltz, Ejnar Edvard		do	Kellner	do						
3. Etg.	Andersen, Frederikke Amalie	6/9 1852	København	Lørd	Helligade 40 E						
1. Etg.	Andersen, Mary Johanne Elisabeth	6/12 1878	do	Lærker	do						
1. Etg.	Andersen, Frieda Marten	1/2 1884	Hamburg	Cigararbejder	do						
1. Etg.	Hansen, Hans	1/5 1883	Tydelse	Hjst.	Stimso.						
3. Etg.	Rasmussen, Lotze Mariane Justine	17/10 1859	København	Rejseinspekt.	Fredriksholmsvej 12						

Husejerens Underskrift.

Kommester A. F. Andersen

Vend om.

Harald Andersen - Politiets mandtalsliste, Stefansgade 14, november 1904 - transskriberet

Beboere og logerende				
Af begge køn samt børn over 10 år				
<i>Etage</i>	<i>Fulde navn</i>	<i>Fødselsår og dag</i>	<i>Fødeby</i>	<i>Rang, stand og næringsvej</i>
2 sal	Jensen Sophus Martin	6/7 1867	Nyborg	Smed
"	Jensen Ane Margrethe	24/11 1872	Utterslev	Hustru
"	Jensen Christian Aage	4/8 1894	Kapelvej [fejl]	
"	Jens Christian Jensen	17/2 1878	Vallensbæk	Farvehandler
3 sal	Christensen Albin Thorvald Christian	15/1 1859	København	Kellner
"	Hansen Marie Johanne	15/8 1855	Do	Hustru
"	Jensen Osvald Chr. Frederik Sigvald	30/9 1883	Do	Ekspedient
"	Ellen Ebba Margrethe Christensen	30/8 1892	Do	
"	Schultz Ejnar Edvard		Do	Kellner
3 sal	Andersen Frederikke Amalie	6/9 1852	København	Enke
"	Andersen Mary Johanne Elisabeth	6/12 1878	Do	Syerske
"	Andersen Frieda Martha	11/2 1884	Hamborg	Cigararbejderske
"	Hansen Hans	6/5 1883	Tyvelse	Kusk
5 sal	Rasmussen Lotare Mariane Kristine	19/05 1859	Rønne	Rengøringskone